

**NASIONALE
SENIORSERTIFIKAAT**

GRAAD 12

SEPTEMBER 2023

**LEWENSWETENSKAPPE V2
NASIENRIGLYN**

PUNTE: 150

Hierdie nasienriglyn bestaan uit 11 bladsye.

BEGINSELS MET BETREKKING TOT DIE NASIEN VAN LEWENSWETENSKAPPE

1. **Indien meer inligting as die puntetoekenning gegee word**
Hou op merk nadat die maksimum punte verkry is en trek 'n kronkellyn en dui 'maks' punte in die regterkantse kantlyn aan.
2. **Indien, byvoorbeeld drie redes vereis en vyf word gegee.**
Merk net die eerste drie ongeag daarvan of almal of sommige korrek/nie korrek is nie.
3. **Indien die hele proses beskryf word terwyl slegs 'n deel vereis word**
Lees alles en krediteer die relevante dele.
4. **Indien vergelykings vereis word, maar beskrywings gegee word**
Aanvaar indien die verskille/ooreenkomste duidelik is.
5. **Indien tabulering vereis word en paragrawe gegee word**
Kandidate sal punte verbeur indien nie getabuleer nie.
6. **As geannoteerde diagramme aangebied word in plaas van beskrywings wat vereis word**
Kandidate sal punte verbeur.
7. **Indien vloedigramme i.p.v beskrywings aangebied word**
Kandidate sal punte verbeur.
8. **Indien die volgorde vaag en skakelings nie sin maak nie**
Krediteer waar volgorde en skakelings korrek is. Waar volgorde en skakelings nie korrek is nie, moenie krediteer nie. As die volgorde weer korrek is, gaan voort om te krediteer.
9. **Nie-erkende afkortings**
Aanvaar indien dit aan begin van antwoord omskryf is. Indien dit nie omskryf is nie, moenie die nie-erkende afkorting krediteer nie, maar krediteer die res van die antwoord indien dit korrek is.
10. **Verkeerd genommer**
Indien die antwoorde die regte volgorde van die vrae pas, is dit aanvaarbaar.
11. **Indien die taal wat gebruik word die, bedoelde betekenis verander**
Moenie aanvaar nie.
12. **Spelfoute**
Aanvaar as dit herkenbaar is, met die voorbehoud dat dit nie iets anders in Lewenswetenskappe beteken nie of as dit buite konteks is.
13. **Indien gewone name gegee word in terminologie**
Aanvaar, indien dit by die memobespreking aanvaar is.
14. **Indien slegs letter vereis word en slegs die naam word gegee (en andersom)**
Geen krediet nie.

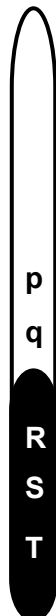
15. **As eenhede van mate nie aangedui word**
Kandidate sal punte verbeur. Nasienriglyn sal afsonderlike punte vir eenhede aandui.
16. **Wees sensitief vir die betekenis van die antwoord, wat soms op verskillende maniere aangebied kan word**
17. **Opskrif**
Alle illustrasies (soos diagramme, tekeninge, grafieke, tabelle, ens.) moet van 'n opskrif voorsien word.
18. **Vermenging van amptelike tale (terme en konsepte)**
'n Enkele woord of twee wat in enige ander amptelike taal anders as die leerder se assesseringstaal waarin die meeste van sy/haar antwoorde aangebied word, moet gekrediteer word, indien dit korrek is. 'n Nasiener wat in die relevante amptelike taal vaardig is, moet geraadpleeg word. Dit geld vir alle amptelike tale.

AFDELING A

VRAAG 1

1.1	1.1.1	B ✓✓		
	1.1.2	C ✓✓		
	1.1.3	A ✓✓		
	1.1.4	B ✓✓		
	1.1.5	D ✓✓		
	1.1.6	A ✓✓		
	1.1.7	B ✓✓		
	1.1.8	D ✓✓		
	1.1.9	A ✓✓		
	1.1.10	C ✓✓	(10 x 2)	(20)
1.2	1.2.1	Chromosome ✓		
	1.2.2	Gene ✓		
	1.2.3	(Gregor) Mendel ✓		
	1.2.4	Peptied ✓ binding		
	1.2.5	Nukleotiede ✓		
	1.2.6	Stamselle ✓		
	1.2.7	Prognaat ✓		
	1.2.8	Gepunte ewewig ✓/ Gepunktueerde ekwilibrium	(8 x 1)	(8)
1.3	1.3.1	Slegs A ✓✓		
	1.3.2	Slegs B ✓✓		
	1.3.3	Slegs A ✓✓	(3 x 2)	(6)
	1.4.1	Oorkruising ✓		(1)
	1.4.2	Profase 1 ✓		(1)
	1.4.3	(a) Sentromeer ✓		(1)
		(b) Chromatied ✓		(1)
		(c) Homoloë chromosome ✓		(1)

1.4.4

Puntetoekening

Enkel chromatied geteken ✓

Chromatied wit ongeskakeerd bo en geskakeerd onder ✓

Korrekte letters (p q R S T) op chromatied ✓

(3)

1.5	1.5.1	Dihibriede kruising ✓	(1)
	1.5.2	GB Gb gB gb ✓ (1–3 korrek) ✓✓ (al 4 korrek)	(2)
	1.5.3	(a) Grys ✓	(1)
		(b) ggbb ✓✓	(2)
		(c) Grys hare ✓ Swart oë ✓	(2)
			[50]

TOTAAL AFDELING A: 50

VRAAG 2

- 2.1 2.1.1 (a) DNS ✓ (DNA) (1)
 (b) bRNS ✓ (mRNA) (1)
- 2.1.2 Transkripsie ✓ (1)
- 2.1.3 Nukleus selkern ✓ (1)
- 2.1.4 A C G ✓ G C G ✓ U G G ✓ (3)
- 2.1.5 Sisteïen ✓ – Valien ✓ – Treonien ✓ (3)
- 2.1.6 - Die bRNS (mRNA)/kodon/basis is GCG/C in plaas van GUG/U op molekule 2 ✓
 - Daarom sal die oRNS (tRNA)/antikodon CGC ✓ in plaas van CAC wees
 - Daarom sal die aminosuur Alanien ✓ in plaas van Valien wees
 - Daar sal dus vir 'n ander proteïen gekodeer word. ✓ (4)
- 2.2 2.2.1 (a) X^n ✓ (1)
 (b) $X^n X^n$ ✓✓ (2)
- 2.2.2 - Hulle sukkel om snags duidelik te sien ✓
 - Hulle ervaar visuele probleme soos bysiendheid ✓
 - Verlies aan visuele skerpte ✓
(Merk slegs eerste TWEE) (Enige 2 x 1) (2)
- 2.2.3 (a) Normale nagvisie ✓ (1)
 (b) - 'n Man/seun het net een X-chromosoom ✓
 - Die seun sal sy X-chromosoom van sy ma kry ✓
 - As die ma se X-chromosome albei vir normale nagvisie kodeer ✓ dan sal die seun nie aan nagblindheid ly nie. (3)
- 2.3 2.3.1 - **AI** die swart strepies van die DNS (DNA)-profiel van die kind ✓
 - wat nie ooreenstem met die DNS (DNA)-profiel van die moeder nie ✓
 - pas by die DNA-profiel van pa 2 ✓ (3)
- 2.3.2 - Die baba dra twee resessiewe allele ✓/ is ii
 - Pa 1 dra die alleel vir bloedgroep A/ I^A en die alleel vir bloedgroep B/ I^B . ✓
 - Daarom kan hy nie die alleel vir bloedgroep O ✓/i aan die kind oordra nie
- OF**
- Die baba dra twee resessiewe allele ✓ (een van elke ouer)
 - Die moeder het een resessiewe alleel ✓
 - Pa 1 het geen resessiewe alleel nie ✓
 - Daarom kan hy nie die alleel vir bloedgroep O/i aan die kind oordra nie (3)

2.3.3

P₁ Fenotipe Bloedgroep A x Bloedgroep B
 man/pa vrou/ma
 Genotipe I^Ai ✓ x I^Bi ✓

Meiose
G/gamete I^A, i x I^B, i ✓

Bevrugting

F₁ Genotipe I^AI^B ; I^Ai ; I^Bi ; ii ✓
 Fenotipe 1 AB : 1 A : 1 B : 1 O

Hulle het 'n 25% ✓* kans om 'n kind met bloedgroep O te hê.

OF

P₁ Fenotipe Bloedgroep A x Bloedgroep B
 man/pa vrou/ma
 Genotipe I^Ai ✓ x I^Bi ✓

Meiose
G/gamete I^A, i x I^B, i ✓

Bevrugting

Gamete	I ^A	i
I ^B	I ^A I ^B	I ^B i
i	I ^A i	ii
Korrekte genotipe ✓		

F₁

Fenotipe 1 AB : 1 A : 1 B : 1 O

Hulle het 'n 25% ✓* kans om 'n kind met bloedgroep O te hê.

P₁ en F₁ ✓
 Meiose en bevrugting ✓ **Enige 5 + *1 Verpligtend** (6)

2.3.4 - Baie mense het dieselfde bloedgroepe ✓
 - Daarom kan bloedgroepe net vir ons sê wie nie die pa is nie ✓ (2)

2.3.5 - Bepaal die waarskynlikheid of oorsake van genetiese defekte ✓
 - Stel die verenigbaarheid van weefsel tipes vir orgaanoorplantings vas ✓
 - Identifiseer familie ✓
 - Identifiseer misdaadverdagtes in forensiese ondersoeke ✓
(Merk eerste slegs TWEE) (Enige 2 x 1) (2)

- 2.4 2.4.1 Anafase 1 ✓ (1)
- 2.4.2 - Homoloë chromosome skei ✓ en beweeg na die pole
- OF**
- Heel/dubbeldraad chromosome ✓ beweeg na die pole ✓
(Merk slegs eerste EEN) (Enige 1 x 2) (2)
- 2.4.3 (a) Vorm die spoelvesel ✓ (1)
 (b) Trek die chromosome na die pole ✓ (1)
- 2.4.4 Nie-disjunksie ✓ (1)
- 2.4.5 - Ewekansige rangskikking ✓/ moederlike en vaderlike chromosome rangskik ewekansig op die ewenaar
 - Dit lei tot 'n "mengsel" van moederlike en vaderlike inligting in die gamete wat vorm ✓
 - Nie-disjunksie ✓/homologe chromosome skei nie/chromosomale mutasie
 - Daarom sal een gameet 'n ekstra chromosoom hê en die ander gameet een chromosoom minder ✓
 - Oorkruising ✓ het plaasgevind
 - Daarom het chromosome 'n "mengsel" van moederlike en vaderlike genetiese inligting ✓
(Merk slegs eerste TWEE) (Enige 2 x 2) (4)
- 2.4.6 3 ✓✓ (2)
- [50]**

VRAAG 3

- 3.1 3.1.1 Kunsmatige Seleksie ✓/Selektiewe teling (1)
- 3.1.2 - Korter en wyer ✓
 - Ligbruin pels met swart strepe ✓
 - Strepe slegs aan die voorkant van hul lyf ✓ (Enige 2 x 1) (2)
- 3.1.3 - As hulle kan kruisteel ✓
 - en vrugbare nakomelinge ✓ kan voortbring (2)
- 3.1.4 - Uitwissing van sommige spesies maak nuwe ekologiese nisse oop ✓
 - wat tot die vorming van nuwe spesies kan lei. ✓ (2)
- 3.2 3.2.1 Homo naledi ✓ (1)
- 3.2.2 Dit behoort aan dieselfde genus as moderne mense ✓
(Merk slegs eerste EEN) (1)
- 3.2.3 - *Australopithecus sediba* sal tweevoetig wees as:
 - Dit 'n S-vormige ruggraat ✓ gehad het
 - Die heupe breër en korter ✓ was
 - Die foramen magnum in 'n vorentoe posisie ✓ was
(Merk slegs eerste DRIE) (3)
- 3.2.4 *Australopithecus africanus* ✓ (1)
- 3.2.5 - die terrein het 'n groot aantal hominienfossiele ✓
 - van die menslike "afstamming" ✓ opgelewer (2)
- 3.2.6 - mtDNS word van moeder na kind oorgedra ✓
 - Deur mutasies in mtDNA te volg ✓
 - kan ons die vroulike afkomslyn naspoor ✓
 - wat lei tot 'n vroulike voorouer wat ongeveer 150 000 jaar gelede in Oos-Afrika gewoon het ✓ (4)
- 3.3 3.3.1 Biologiese evolusie is die verandering in die eienskappe van spesies oor tyd ✓✓ (2)
- 3.3.2 Teorie van evolusie word as 'n wetenskaplike teorie beskou omdat:
 - verskeie hipoteses met betrekking tot evolusie het ✓
 - hulle oor tyd getoets en geverifieer ✓ is (2)

3.3.3

HIPOTESE	TEORIE
Moontlike voorspelling/ verduideliking van verskynsels na waarneming ✓	Wetenskaplike verduideliking van gebeure ondersteun deur resultate ✓
Gebaseer op beperkte data ✓	Dit word deur baie bewyse ondersteun ✓
Hipotese kan óf aanvaar óf verwerp word ✓	Teorieë is betroubaar en die basiese idees bly voorbestaan in die wetenskap ✓

Enige 1 x 2 + Tabel ✓

(Merk slegs eerste EEN)

(3)

- 3.3.4 - genetika
 - biogeografie
 - fossiele
 - vergelykende anatomie
(Merk slegs eerste TWEE) (Enige 2 x 1) (2)
- 3.4 3.4.1 Genetiese manipulasie ✓/Genetiese modifikasie (1)
- 3.4.2 Rekombinante DNS ✓ (DNA) (1)
- 3.4.3 - Hulle sal minder insekdoder ✓ gebruik
 - En spaar dus geld ✓
OF
 - Hulle sal 'n groter oesopbrengs hê ✓
 - En verdien dus meer geld ✓
(Merk slegs eerste EEN) (Enige 1 x 2) (2)
- 3.4.4 - Die geen kan ander organismes doodmaak ✓
 - wat nuttig vir die omgewing is / en daarom biodiversiteit verminder ✓
(Merk slegs eerste EEN) (2)
- 3.5 3.5.1 behandeling ✓ / mondeling of inspuitbare (1)
- 3.5.2 Hulle het 200 deelnemers gebruik ✓
(Merk slegs eerste EEN) (1)
- 3.5.3 $100 \checkmark - (28+12+2) \checkmark$ **OF** $100 \checkmark - 42 \checkmark$
 = 58 ✓ deelnemers (3)
- 3.5.4 - Hulle hou op om kliniek toe te gaan ✓*
 - omdat hulle bang is vir inspuitings ✓
 - omdat hulle nie vervoer het nie ✓
 - omdat hulle vergeet ✓
 - omdat hulle weg trek ✓
(Merk slegs eerste EEN) ✓* + Enige 1 (2)
- 3.5.5 - Sommige TB-bakterieë is weerstandig teen rifampisien/middels en sommige nie ✓
 - Wanneer rifampisien/middel toegedien word, ✓
 - oorleef die TB-bakterieë wat weerstandig is teen rifampisien ✓
 - Terwyl die TB-bakterieë wat geen weerstand teen rifampisien het nie, sterf. ✓
 - Die TB-bakterieë wat oorleef, plant voort ✓
 - en dra sodoende die alleel vir weerstandigheid teen rifampisien aan hul nageslag oor ✓
 - Die volgende generasie sal dus 'n hoër proporsie individue wat rifampisien/middelweerstandig is, hê ✓ (Enige 5 x 1) (5)

- 3.5.6 Pasiënte moet ... wees
- dieselfde ouderdom ✓
  - dieselfde ekonomiese vlak ✓
  - dieselfde gesondheid ✓ hê/ nie ander siektes hê nie
(Merk slegs eerste TWEE) (Enige 2 x 1) (2)
- 3.5.7 - Om te verseker dat die tuberkulose-bakterie heeltemal doodgemaak word ✓
- En die TB nie weer voorkom/verskyn nie ✓ (2)
- [50]**

TOTAAL AFDELING B: 100

GROOTTOTAAL: 150